ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

מעשה
רפאל תם

אידיש

59

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשל"ד לפ"ק

מעשה

רפאל תם

א שיינע וואונדערליכע ערצאהלונג

פון הרב הגאון המפורסם

ר' רפאל תם מעיר האמבורג.

פון דער מעשה קאן מען זיך אראפ נעמען א מוסר, אז א מענטש טאר ניט עובר שבועה זיין ובפרט אויף א תקיעת כף טאר מען בוודאי ניט עובר זיין. השי"ת זאל אונז מציל זיין דער פון, אמן:

נאכדרוק שטרענג פערבאטען.

בהוצאות בית מסחר הספרים של ר' יצחק פונק בווילנא.

ווילנא

שנת תרנ"ח לפ"ק

А ШЕЙНЕ ВУНДЕРЛИХЕ МААСЕ.

т. е. Прекрасный, чудесны Разсказъ.

אין יאר 1783 האט זיך גיטראפען א מעשה ניט ווייט
פון האמבורג אין איין דארף סעדלין האט דארט
גיוואונט איין ראנדאר וועלכער מען האט אים גירופען
רפאל תם : ווייל זיין הנהגה איז גיוועזן א גאנצען טאג
פלעגט ער אליין זיצען אין וואלד וואס ער האט דארט
גיטאן האט קיינער ניט גיוויסט גאר אויף דער נאכט
פלעג ער ברענגען א ביסעל האלץ אין שטאט אריין
אין פלעג דאס פאר קויפען און פאר דעם געלט פלעג
ער זיך קויפען א ברויטיל אין פלעג גיין גלייך אהיים
מיט דעם ברייטיל : ווייטער פלעג מען אים קיין מאל
ניט זעהען דאווענען אודער זאגען א מאל א קאפיטעל
תהלים אזו וויא צוא איין יודען גיהער ; איין ווייב האט
ער גיהאט וועלכע מען פלעג זיא רופען צירל : דאס
ווייב פלעג שטענדיג זיצען אין קרעטשמע און דיא
קרעטשמע איז גיוועזן שטענדיג ליידיק זיא פלעג ניט
לייזען ניט קיין פרוטה אחת . אמת עס איז טאקע ניט
גיוועזן פאר וואס צוא לייזען ; און פון דעסט וועגען איז
ער גיזעסין אין דער קרעטשמע א יאר פיר אין צוואנציג
אין האט שטענדיג באצאלט דעם פריץ דיא ראטע
פאר דער קרעטשמע . דיא אלע מענטשין פון האמבורג
פלעגין זיך שטענדיג פאר וואונדערען וויא קען ער נעמען
געלט צוא באצאלען . זייא פלעגען אפט מאל פרעגין
דיין ווייב וויא זיא נעמט צוא באצאלען דעם פריץ
דיא ראטע האט זיא גיענפערט איך ווייס מער ניט ווען
עס קומט דער טאג וואס איך דארף אוועק טראגין

דֶעם פָּרִיץ דִיא רַאטֶע קוּמְט מַיין מַאן אַהֵיים אִין בְּרֵיינְגְט מִיר אַ קְוִויטֶעל פִּינֶעם פָּרִיץ אַז עֶר הָאט שׁוֹן בַּאצָאלְט: הַכְּלָל פוּן דֶעם רְפָאלְס הִתְנַהֲגוּת הָאט קֵיין שׁוּם מֶענְטְשׁ גִּיט גִּיוְויסְט וָואס עֶר טוּט אִין וַואלְד אַגַאנְצֶען טָאג בִּיז נָאךְ דֶעם אַז עֶר אִיז נִפְטָר גִּיוָוארֶען אִיז מֶען עֶרְשְׁט גִּיוָואר גִּיוָוארֶען אַז עֶר אִיז גִּיוֶועזֶען אַגְרוֹיסֶער צַדִיק נָאר עֶר הָאט נִיט גִּיוָואלְט מֶען זָאל וִויסֶען פִּין אִים דֶרִיבֶּער אִיז עֶר גִּיזֶעסִין אַגַאנְצֶען טָאג אִין וַואלְד אוּן הָאט גִּילֶערְנְט תּוֹרָה ו אִין פְּלֶעג דָארְט דַאוְונֶען. קִינְדֶער הָאט עֶר מֶער נִיט גִּיהַאט וִויא אֵיין בֵּן יָחִיד דֶעם בֵּן יָחִיד הָאט מֶען גִּירוּפֶען שִׁמְעוֹן דָאס קִינְד פְּלֶעג עֶר שְׁטֶענְדִיג הַאלְטֶען לֶעבִּין זִיךְ אִין וַואלְד אִין פְּלֶעג מִיט אִים אַלֵיין לֶערְנֶען נָאר עֶר הָאט אָן גִּיזָאגְט דֶעם קִינְד אַז עֶר זָאל פַאר קֵיינֶעם נִיט מַזְכִּיר זַיין אַז דֶער פָאטֶער זִיצְט אוּנ לֶערְנְט מִיט אִים אִין וַואלְד:

פעם אחת בחודש תמוז. אֵיין מָאל הָאט זִיךְ גִּימַזְדָאפֶּען אוּם ראש חֹדֶשׁ תַּמּוּז אִיז אַדוּרְךְ גִּיפָארֶען אֵיין גְרוֹיסֶער סוֹחֵר פוּן הַאמְבּוּרְג וֶועלְכֶער עֶר אִיז גִּיוֶוען דֶער עֶרְשְׁטֶער גְּבִיר אוּנ דֶער גְרֶעסְטֶער סוֹחֵר פוּן הַאמְבּוּרְג וִויא עֶר אִיז גִּיקוּמֶען אִין דֶעם דָארְף וִויא ר׳ רְפָאֵל הָאט גִּיווֹאוּנְט. אַזוֹי הָאט אָן גִּיהוֹיבֶּען זַייעֶר שְׁטַארְק צוּא רֶעגִינֶען אַז דֶער סוֹחֵר הָאט נִיט גִּיקָאנְט פָארִין וַוייטֶער בְּשׁוּם אוֹפֶען אַזוֹי אִיז דֶער סוֹחֵר צוּא גִּיפָארֶען צוּא דֶער קְרֶעטְשְׁמֶע וָואס ר׳ רְפָאֵל הָאט גִּיווֹאוּנְט אוּנ אִיז אַרַיין גִּיגַאנְגֶען אִין קְרֶעטְשְׁמֶע עֶר זֶעט עֶס אִיז קֵיינֶער נִיטָא נָאר זַ״ל ר׳ רְפָאלְס וַוייבּ אַלֵיין אִיז דָא אַזוֹי פְרֶעגְט

ער זיא ווייא איז אייער מאן ענפערט זיא אים ער איז אין וואלד אזו האט ער זיך מיישב גיוועזן ער וועט אמיסטען זיין אין וואלד זעהען וואס טוט דארט ר׳ רפאל: אזו האט ער גענומען זיין משרת אונ איז געגאנגען אביסעל ארום אין וואלד:

ווייא ער איז גיקומען אביסעל נאהינט פון דעם ארט ווייא ר׳ רפאל איז גיוועזן האט ער גיהערט מען לערינט זייער גישמאק מיט אשיינע שטומע אזו האט ער אן גיהייבען צוא גיין נעהונטער ער הארכט מען לערינט גאנץ שטארק. אזו איז ער געשווינד צוא גילאפען צוא ר׳ רפאלין:

ווייא רפאל האט אים דער זעהען אזו איז ער שטיל גיבליבען. ער גיט אים אפ שלום אונ דאס קינד ר׳ רפאלס האט אים אויך אפ גיגעבין שלום. אונ זייא האבען מיט אים מער קיין ווארט ניט גירעט:

ווייא דער סוחר האט גיזעהען אז זייא רעדין מיט אים ניט קיין שום ווארט אזו איז ער תיכף אוועק געגאנגען אהיים צוא ריק אין קרעטשמע אריין אונ האט אפ גירעט מיט דעם משרת זייא זאלין דארט נעכטיגען. דער משרת האט מן הסתם געפאלגט דעם סוחר אונ זייא זאנען דארט גיבליבען נעכטיגען:

ווייא עס איז גיקומען אויף דער נאכט אזו איז ר׳ רפאל גיקומען אהיים מיט דעם קינד אונ האבען אפ גיגעסין ברויט מיט וואסער אונ האבען זיך געוואלט לייגען שלאפען אזו איז צוא גיגאנגען דער סוחר אונ האט גיזאגט צוא ר׳ רפאל הערט נאר אים ר׳ רפאל איך וויל אייך עפיס פרעגען נאר איר זאלט אויף מיר

נים זיין ברוגז . אזו האט ר' רפאל אים גיענטפערט זאגט וואס איר ווילט :

אזו האט דער סוחר גיזאגט צוא אים איר זאלט וויסען אז איך האב איין בת יחידה אונ איך וויל אייך בעטען איר זאלט אייך משדך זיין מיט מיר איך וועל אייך געבין וויא פיל געלט איר וועט אליין וועלין :

אזו האט זיך ר' רפאל אן גערופען יא איך וועל זיך מיט אייך משדך זיין אונ קיין געלט פאר לאנג איך ניט פון אייך נאר אוף דעם אופען אז קיינער זאל ניט וויסען אונ איר זאלט פאר קיינעם ניט דאכטען וואס איר האט אונז גיזעהען לערנען : אונ קיינער זאל ניט וויסען אז איר האט זיך משדך גיוועזען מיט מיר .

אוב איר באשטייט אוף דעם אופען איז גיט וועל איך זיך מיט אייך משדך זיין אזו האט אים דער סוחר צוא גיזאגט :

אזו האט מען באלד דעם משרת גיהייסען איין שפאנען דיא פערד אונ ער איז אריין גיפארען קיין האמבורג אונ האט געברייננט בראנפען מיט ליקעח אונ מען האט צוא מזל געמאכט תנאים וזמן התתונה האט מען אפ געלייגט אין דרייא חדשים ארים :

דער סוחר האט זיך גיזעגינט מיט ר' רפאל אונ מיטען ווייב אונ מיטען חתן אונ האט גיגעבען דעם חתן זייער א שיינע מתנה אונ איז זיך אריין גיפארען קיין האמבורג מיט גרוס שמחה :

וויא ער איז געקימען אהיים האט ער דער ציילט פאר זיין ווייב אונ פאר זיין טאכטער אז ער האט צוא מזל א שידעך געטאן מיט דער טאכטער :

דאָס ווייב פרעגט אים ווער דער חתן איז ער דער צייט זייא רפאל תם זין דאָס ווייב מיט דער מאכטער האָבען דאָס דער הערט האָבען זייא אָן געהייבען זייער שטאַרק צוא וויינען אָבער וואָס העלפט דאָס דער סוחר ענטפערט זייא עס איז פאַר פאַלין. איך ווייס וואָס איך האָב געטאָן: זייא פרעגין אים שטאַטש מיט אַזא גראָבען יונג און אַזא אָרומאַן וויא ער איז האָסטו אַ שידעך געטאָן:

ער ענטפערט זייא אָבער קיין וואָרט ניט ווארום ער האָט צוא גיזאָגט ר׳ רפאַלין ער זאָל ניט זאָגען פאַר קיינעם: אַזוי איז אַוועק געגאַנגען צוויא חדשים: האָט דער סוחר איין גיקויפט מלבושים פון דעם חתנם וועגין און האָט אים אַוועק געשיקט מיט זיין משרת און מען האָט געמאַכט דער כלה אויך זייער שיינע חתונה קליידער אָבער דיא כלה זיצט נאָר אין וויינט: זיא שרייט נאָר זיא וויל ניט דעם חתן:

וויא עס איז געקימען דער טאָג פון דער חתונה האָט דער סוחר גינומען אַמנין מענטשין אין זיין ווייב מיט דער כלה און זאָגען אַלע געפאָרין גלייך אין דאָרף צוא ר׳ רפאַלין מען זאָל שטעלין אַחופה וויא זייא זאָגען געקומען אין דאָרף אַריין זייער פרייליך אָבער דיא כלה זיצט נאָר אין וויינט אַזוי איז ר׳ רפאַל אַריין געגאַנגען אין דעם חדר וויא דיא כלה איז גיזעסין זעט ער וויא זיא זיצט אין וויינט אַזוי איז ער אַרויס געגאַנגען פון דעם חדר אין איז תיכף אַוועק גילאָפען אין וואַלד אַריין מיט דעם חתן אין האָט זיך גיזעצט לערנען דער נאָך גייט דער סוחר מיטין ווייב אַריין צו

דער כַּלָה איר אוים רעדין דאס הארץ זיא זאל אזו נים
וויינען וויא זייא קומען אַריין צוא איר אין חדר זעהין
וויא זיא ליגט אום געצונדין אויף דער ערד לופען זייא
צוא געשווינד אונ הייבען זיא אָן צוא מינטערין אָבער
וואס העלפט דאס זיא חלישת צום טויט אזו איז דער
סוחר תיכף געלאפין צום מחותן ר׳ רפאל: ער איז גאר
נימא אין קרעטשמע ער לופט ווידער אַריין צוא דער
כלה אונ פרעגט זיא וואס איז דא גיוועזן זיא ענפערט
אים איך ווייס מער נים דער מחותן איז אַריין גיגאנגען
צוא מיר אין האט מיך גיטראפען זיצען אין וויינען
איז ער תיכף אַוועק גיגאנגען.

וויא דער פאטער האט דאס דער הערט אזו איז
ער תיכף גילאפין אין וואלד אַריין אונ האט אפ גיזאגט
ר׳ רפאלין מיטין זין אונ האט אָן געהייבען זייער צוא
וויינען פאר אים אונ האט אים דער ציילט אז דיא
כלה איז שרעקליך פאר שלאפט גיווארען האט אים
ר׳ רפאל גיגעבין איין גרעזיל ער זאל איר געבין אַ שמעק
טאָ׳ וועט זיא ווערין געזינד נאר באופן זיא זאל איבער
בעטין דעם חתן אזו איז דער סוחר גילאפען גישווינד
אונ האט איר גיגעבין אַ שמעק טאן דאס גרעזיל אין
זיא תיכף געזינד גיווארין וויא זיא האט גיזעהין אזא
מעשה האט זיא זיך פאר שטאנען אז דער מחותן איז
אַ נסתר אונ ער איז טאקע איר זיווג אזו איז דיא
כלה תיכף געגאנגין אין האט איבער גיבעטין דעם חתן
מיט דעם מחותן אונ מען האט צוא מזל גישטעלט
אַ חופה אונ ר׳ רפאל האט מסדר קידושין גיוועזן.
נאך דער חופה האט מען משמח גיוועזן חתן וכלה אזו

וויא בא יודען פירט זיך :
אוף מארגין פריא האט דער סוחר געהייסען מען זאל איין שפאנען דיא פערד ער זאל פארין אהיים אזו האט מען תיכף איין גיפאקט אלע מלבושים דעם חתונס מיט דער כלים . אונ דער עולם האט זיך גיזעגינט מיט ר׳ רפאלין אוף דעם סוף איז גיגאנגען דער סוחר מיטין חתן זייא זאלען זיך גיזעגינען מיט ר׳ רפאלין אזו האט ר׳ רפאל געניממען דיהאנט באם זין אז ער זאל זיך ניט מישין צוא קיין שום גישעפט רק ער זאל זיצען יומם ולילה על התורה ועל העבודה אונ דער סוחר האט אויך צוא גיזאגט ר׳ רפאלין אז ער וועט אים ניט נעמין צוא זיינע גישעפטין נאר ער זאל זיצען אין לערנין :
אונ ר׳ רפאל האט גיבענטש דיא חתן וכלה אין זייא זאנען אריין גיפארען קיין האמבורג וויא זייא זאנען געקוממען קיין האמבורג אזו האט דער סוחר אפ גיגעבין דעם איידים אבאזונדער חדר אין דער איידים איז גיזעסין טאג אונ נאכט אונ האט גילערינט תורה דער סוחר מיטין ווייב האבען גיהאט זייער פיל נחת פון דעם פאר פאלג : דאס פאר פאלג האט זיך גילעבט זייער צוא פרידען אונ האבען גיהאט קינדער זייער פיינע :
ויהי כי ארכו הימים : וויא עס איז געקוממען אין איין צייט ארים איז ר׳ רפאל נפטר גיווארין איז דער סוחר מיט דעם איידים גיפארין אין דארף ארין אונ האבען אים מקבר גיוועז מיט גרויס כבוד אזו וויא צוא איין צדיק גיהער :
אונ דער סוחר האט ערשט אחר פטירתו דער

ציילט דאס צדקות פון זיין מחותן ר' רפאל : האבען
דיא שטאט לייט ערשט געוויסט וואסער א צדיק ר' רפאל
איז גיוועזן :

ווייא עס איז אזו אוועק גיגאנגען עטליכע יאר
אחר פטירתו האט זיין זון גאר פאר געסין אז ער האט
גיגעבין דיא האנט זיין פאטער ער זאל זיצען יומם ולילה
על התורה ועל העבודה : אין ער האט אן גיהויבין
ביסליך וויים אריין גיין אין גיוועלב אריין צום שווער
אין האט אן גיהויבען אריין קיקען אין דיא ביכער עס
איז אזו אוועק גיגאנגען א קורצע צייט ביז ער איז שוין
שטענדיג גיזעסין אין גיוועלב און האט גיפירט
דאס גישעפט :

ויהי היום . האט זיך גימאכט מען האט גידארפט
פארין אויף א גרוסין יאריד איז דער סוחר גיפארין אויף
דעם יאריד אין האט מיט גינומען זיין איידים אויך דער
וייל האט זיך דער איידים באקאנט גימאכט מיט סוחרים
און דער נאך ווען מען האט גידארפט פארין נאך סחורה
אודער אוף גרוסע ירידים פלעג שוין דער איידים
אליין פארין : אין ער האט שוין גאר ניט אין זינען דעם
תקיעת כף וואס ער האט גיגעבין זיין פאטער . ער זאל
זיצען און לערנין און ווען ער פלעג אוף פארין א יאריד פלעג
ער פארין זייער פרייליך :

ויהי היום ו האט זיך גימאכט עס איז גיוועזן א גרוסיר
יריד אין דער גרוסער שטאט לעמבערג אזו האט ער
אפ גירעט מיט זיין שווער אז ער זאל פארין אויף דעם
יאריד אין זיין שווער איז אויך צוא פרידען גיוועזן דער
פון מען האט באלד אן גיפאקט עטליכע בריקעס מיט

סחורת אין ער האט זיך אויך מכין גיוועזן צום פארין אין האט זיך גיזעגינט מיט זיין שווער אין שוויגער אונ מיט זיין ווייב אין קינדער אונ איז זיך אוועק גיפארין קיין לעמבערג. אויף דעם יאריד זייער פריילעך ווייל זייא זענין גיקומען אויף דעם יאריד האבין זייא גילייזט זייער פיל געלד אונ האט פאר דינט זייער פיל געלד. נאך דעם יאריד איז אים אן גיקומען א בריף פון זיין שווער ער זאל פארין פון דארט קיין לייפציג נאך סחורה. אזו האט ער דיא אלע משרתים גיהייסין פארין אהיים אין ער אליין איז אוועק גיפארין קיין לייפציג נאך סחורה. ווייא ער איז גיפארין אויף דעם וועג אזו האט זיך דער הימל פאר חמארעט עס איז אזעלכע גיווארין פינצטער מען האט ניט גיזעהין ווייא צוא פארין אין עס האט אן גיהייבין צוא דינערין אין צוא בליצען אז עס איז גיוועזן פחדים הכלל מען האט ניט גיזעהין דיא ליכטיגע שיין דער בעל עגלה איז פאר צרות אנגשלאפין גיווארין אזו זאגין דיא פערד פאר גאנגען אין איין גידיכטען וואלד:

זייא זאגין אזו גיפארין אגאנצע נאכט אין דעם וואלד ביז עס איז טאג גיווארין ווייא עס איז טאג גיווארין הייבט אים דער בעל עגלה אן צוא זאגין וואס טיט מען בעל הבית איך ווייס ניט דיא וועג ער ענפערט דעם בעל עגלה איר ווייסט וואס איך וועל אייך זאגין איך וועל מיך דא שטעלין דאווינען אין איר זעצט זיך ראטין אוף א פערד אין פארט אדארך דעם וואלד טאמיר וועט איר געפינען א שטעשקע מען זאל קאנען ווייטער פארין:

אזו איז גיבליבען ער נעמט זיך ארום זיין טלית ותפילין אין דיא קאריטי האט מען צוא גיבינדען צוא

איין בוים אין דער בעל עגלה האט זיך גיזעצט ראמין אויף א פערד אין איז געפארין זיכען ערגיץ אשטעשקע וויא ארום זייא זאלען קאנגען ארויס פון דעם וואלד : אין ער אליין האט זיך באקלערט ער וועט זיך שטעלין דאווינען אונטען אויף דער ערד האט ער מורא חלילה פאר חיות טאמער גיפינט זיך דארט אין וואלד : אזו איז ער ארויף גיקראכען אויף איין גרויסין בוים איין גידיכטען ניט ווייט וויא די קאריטע איז גיוועזן צוא גיבינדען אין האט תיכף זיך גישטעלט דאווינען אויף דעם בוים אבער וואס העלפט דאס אז דאס אומגליק איז באשערט העלפט קיין שום חכמה ניט וויא ער האט אזו גידאווינט הערט ער פון ווייטינס א גרויס גערידער מיט איין גיקלינגערייא אזו איז ער שטיל גיבליבען אין איז שוין גיזעסין אויף דעם בוים מיט גרויסע שרעק אין מיט גרויס ציטערניש אין דעם מיט ער אקיק וויא עס גייען דרייא גזלנים אין פירען זיין בעל עגלה אינטער די הענט וויא זייא זענין צוא גיקומען צוא דער קריטע האט זייא דער בעל עגלה גיוויזען דם קעסטיל מיט דעם געלט האבען זייא דאס מן הסתם תיכף צוא גינומען אין דעם בעל עגלה האבען זייא תיכף גיהרגית אין האבען צוא גינומען די קאריטע מיט די פערד אין זאנען תיכף אוועק מיט די אלע זאכען : אין ער האט דאס אלעס צוא גיזעהין מיט גרויס שרעק:

וויא זייא זאנען אוועק גינאנגען האט ער זיך גישטעלט דאווינען מיט גרויס כונה נאך דעם דאווינען איז ער אראפ גיקראכען פון דעם בוים אין האט זיך

גילאזט גיין אויף איין אנדער וועג ניט מיט דעם וועג
וויא דיא גזלנים זאגען גיגאנגען : אזו איז ער
גיגאנגען אוועק איין ערך צווייא טעג מיט צווייא נעכט
וויא ער מיט אקיק פון ווייטינס ער זעט אקרעטשמע
זאל ער אריין גיין האט ער מורא טאמער וואגען
דארינען גזלנים . זאל ער ניט אריין גיין האט ער
זיך שוין ניט גיגעסין צווייא טעג מיט צווייא נעכט
ער האט זיך מיישב גיוועזן סייא וויא סייא איז מיין
וועלט פאר פאלען ; ווען מיך גזלנים ניט הארגינען
וועל איך זיך דער גיין פאר הינגער אזו האט ער זיך
מפקיר גיוועזן און איז גלייך אריין גיגאנגען אין דער
קרעטשמע : וויא ער איז אריין גיגאנגען אין דער
קרעטשמע אזו האט ער קיינים ניט גיטראפען נאר
איין יונג ווייביל איז גיזעסין וויא ער האט זיא דער
זעהין איז ער גיבליבען חלשות אזו האט זיא אים אויף
גימינטערט און האט אים גיגעבין עפים צוא עסין
ער האט אפ גיגעסין און האט זיך אביסיל אפ גירוט
פרעגט זיא אים ווער ער איז ער דער ציילט ער ווער
ער איז און וויא אזו עס האט זיך מיט אים גיפאסירט
ביז אהער ; ער פרעגט זיא ווער זיא איז האט זיא
אים דער ציילט אז זיא איז אגרויסען גבירס אקינד און
זיא האט ניט לאנג חתונה גיהאט וויא עס איז גיקומען
אויף א יום טוב האט איר פאטיר גישריבען צוא איר
א בריף זיא זאל פארין מיט איר מאן צוא אים אויף
יום טוב וויא זיא איז גיפארין מיטען מאן אזו זאגען
אן גיקומען אבאנדע מיט רובער און האבען איר מאן
מיט דעם בעל עגלה גיהרגית און זיא האט איין רובער

גֶענוּמֶען זִיךְ פַּאר אַ מַאן אִין דִיא אִיז שׁוֹין צְוֵויא יָאר דָא בַּא דִיא רוֹבֶּער וִויא עֶר הָאט דָאס דֶער הֶערְט הָאט עֶר זֵייעֶר אָן גִיהֵייבֶּען צוּא וֵויינֶען עֶר טְרַאכְט זִיךְ מֵילָא דִיךְ הָאט עֶר גֶנוּמֶען פַאר אַ וַוייבּ אָבֶּר מִיךְ וֶועט עֶר מִן הַסְתָם גִיוִויס הַרְגֶענֶן אַזוֹי רוּפְט זִיא זִיךְ אָן צוּא אִים שְׁרֶעק דִיךְ גָאר נִיט מַיין לִיבֶּער פְרַיינְד אִיצְט הָאסְטוּ כְּלַל קֵיין מוֹרָא נִיט אַ גַאנְצֶען טָאג קוּמֶען זֵייא קֵיינֶער נִיט אַהֵיים אַזוֹי מֶעגְסְטוּ דָא זִיצֶען מִיט מִיר בִּיז פַאר נַאכְט אִין פַאר נַאכְט וֶועל אִיךְ דִיר וַוייזֶען אַיין וֶועג וִויא אַרוֹיס זָאלְסְט קָאנֶען אַרוֹיס פוּן דֶעם וַואלְד ׃ נָאר אִיךְ בֶּעט דִיךְ אַז הַשֵׁי״ת וֶועט דִיר הֶעלְפִין דִיא וֶועסְט אי״ה בְּשָׁלוֹם קִימֶען אַהֵיים זָאלְסְטוּ מִיךְ אוֹיךְ גִידֵיינְקֶען צִיא גִיטֶען אַזוֹי הָאט עֶר אִיר צוּא גִישְׁוואוֹרִין אַז תֵּיכֶּף וִויא עֶר וֶועט קוּמֶען אַהֵיים זָאל עֶר זִיא זֶעהִין גִידֵיינְקֶען מֶען זָאל זִיא אַרוֹיס נֶעמִין פוּן דִיא רוֹבֶּער ׃

עֶר הָאט זִיךְ בַּאלְד פַאר צֶעכִינְט אִיר פָּאטֶערְס נָאמֶען אִין אִיר שְׁטָאט אִין דָאס אוֹרְט פוּן דִיא רוֹבֶּער הָאט עֶר אוֹיךְ גֶעמַאכְט אַ צֵייכֶען ׃

עֶר הָאט זִיךְ דָארְט מִיט אִיר פַאר וַוייְלְט בִּיז פַאר נַאכְט וִויא עֶס אִיז נַאכְט גִיוָוארִין הָאט זִיא אִים גִיגֶעבִין אַ בְּ־וִיט אִיז אִיז מִיט אִים גִיגַאנְגֶע אַיין עֵרֶךְ פוּן צְוֵוייא שָׁעָה אִין וַואלְד בִּיז זִיא הָאט אִים אַרוֹיס גִיפִירְט אוֹיף אַיין שְׁטֶעשְׁקֶע אַזוֹי הָאט זִיא זִיךְ גֶעזֶעגִינְט מִיט אִים אִין אִיז זִיךְ אַוֶועק גִיגַאנְגֶען צִיא רִיק צוּא דִיא רוֹבֶּער אִין עֶר אִיז זִיךְ גִיגַאנְגֶען גְלַייךְ מִיט דֶער שְׁטֶעשְׁקֶע וִויא זִיא הָאט אִים גֶעוִויזֶען עֶר

זאל גיין אזו איז ער גיגאנגען איין ערך פון דרייא
אודער פיר שעה ביז ער איז נעביך זייער מיד גיווארין
אזו איז ער ארויף גיקראכען אויף איין בוים אין האט
זיך גיזעצט אפ ריען וויא ער איז נעביך אזו גיזעסין
אויף דעם בוים אזו איז צוא גילאפען איין לייב זייער
א שרעקליכער אין א גרויסער איז האט זיך גיגעבין איין
קראץ אין דער בוים האט זיך דיא בוים א שאקיל
גיגעבין אזו איז ער באלד אראפ גיפאלין פון דער בוים
אין האט זיך צוא בראכין דיא האנט . (דער לייב האט
זיך נאר גיגעבין א קראץ אין דער בוים אין איז באלד
אנטלאפין גיווארין) וויא ער איז דא אראפ גיפאלין
פון דעם בוים אין האט זיך צוא בראכין דיא האנט
האט ער זייער אן געהייבען צוא שרייען אין צוא
וויינען דער וויל האט השי"ת מזמין גיווען עס זאנען
אדורך ניפארען סוחרים וויא זייא האבען דער הארכט
אז א מענטש שרייט זייער אין וויינט אזו זאגען זייא
צוא געגאנגען צוא אים אין האבען אים גענומען צוא
זיך אויף דער עגלה אין האבען אים געבריינגט אין
שטאט אריין האבען זייא אים באלד אריין גיגעבען
אין ביקור חולים שוין זאל אים אויס היילען דיא
האנט אבער וואס העלפט דאס ער איז אוועק
געליגען איין ערך פון צווייא חדשים אין ביקור חולים
אין דיא דאקטורים האבען אים ניט גיקאנט העלפין .
עס האט אן געהויבען צוא פאלען שטיקלעך פון
דער האנט ער איז גיווארען אזא מיאסער חולה ר"ל
אז ער האט ניט גימארט ליגען אין איינעם מיט
אלע חלוים האט מען אים גימוזט לייגען באזונדער

אין איין שטיביל וויא קיין שום מענטש איז נים פאר
אנגען איר קאנט פאר שטיין דאס רחמנות פון דעם
מענטשין אזא טייער אין איין איידעל קינד אז ער
האט גידארפט ליידען נעביך אזוינע יסורים: הכלל
אז עס איז באשערט ער זאל געהאלפען ווערין אזוי
וויא עס שטייט ישועות ה' כהרף עין: איז ער
נעביך געליגען איינער אליין אין חדר אין האט
נעביך אן געהייבען צוא וויינען זייער געשמאק מיט
איין ביטער געוויין ביז ער איז אנשלאפען געווארען
מיט גרויסע יסורים אזוי איז אים געקומען צוא חלום
זיין פאטער ר' רפאל: אין זאגט אים זיין קינד
וואס וויינסטו אזוי:

האט ער נאך מער אן געהייבען צוא וויינען
אין האט דער ציילט דעם פאטער אין גאנצען די
יסורים וואס ער האט נעביך גיהאט ביז אהער אין
די יסורים וואס ער האט נעביך אצינד מיט דער
האנט אזוי האט אים דער פאטער גיענפערט גלייב מיר
מיין קינד דיינע אלע יסורים וואס די האסט געהאט
האב איך געוויסט נאר די אלע יסורים האסטו דער
פאר וואס די האסט מיר גיגעבין די האנט תקיעת
כף אז די וואלסט שטענדיג זיצען אין לערנען אין
צום סוף האסטו עובר גיוועז ע"כ האסטו די אלע
יסורים וויא ער האט דאס דער הארכט האט ער
נאך מער אן געהייבען צוא וויינען אין האט געשווארין
פאר דעם פאטער אז השי"ת וועט אים ארוס העלפין
פון די אלע צרות וועט ער זיך ווידער זעצין לערנען
כמנהגו אזוי האט אים זיין פאטער ר' רפאל גיגעבין

אַ גרעזיל ער זאל צוא לייגען צוא דער האנט וועט
אים השם יתברך העלפען אזוי האט זיך דער פאטער
גיזעגענט מיט אים און איז ניט גיבליבען:

און ער האט זיך אויף גיכאפט פון זיין שלאף ער
[illegible]ט אקיק עס ליגט לעבין אים א שטיקעל גראז
זייער א שמעקדיגס ער נעמט תיכף דאס גרעזיל און
לייגט זיך ציא צוא דער האנט און ער איז תיכף
גיהאלפען גיווארען:

ער איז באלד אריין גענאנגען צום דאקטער און
האט זיך געהייסען אוס שרייבען פון דעם ביקור חולים.
און איז באלד גענאנגען אין בית המדרש אריין און
האט זיך גיזעצט לערנען: אויף דער הוצאה האט ער
זיך ניט גיהאט: האבין אים טייל מענטשין אויס
געהאלטען מיט עסין און טרינקען און ער איז גיזעסין
און האט גילערענט:

ויהי היום האט זיך געמאכט עס איז געווען א גרויסער
יאריד אין דער שטאט האט ער זיך באקלערט איך
וועל א־ום גיין אויף דעם יאריד טאמער וועל איך דער
זעהין סוחרים פון אונזער שטאט איך זאל קאנען מיט
זייא פארען אהיים צוא מיין שווער און שווינגער און
צום ווייב און קינדער: אזוי איז ער תיכף גינאנגען
אויף דעם יאריד ער גייט אים אגאנצען טאג ער זעט
ניט קיינעם ער גייט ווייטער דעם אנדערין טאג אויף דעם
יאריד ער זעט פארט ניט קיינעם הכלל ער איז אום
גענאנגען אלע טאג ער האט קיינעם ניט גיטראפען. וויא
עס איז געקומען דעם לעצטין טאג פון דעם יאריד גייט
ער געביה ארום אויף דעם יאריד מיט גרויסע יסורים

וויא ער מיט א קיק פון ווייטינס עס פארט זאגאנצע מחנה עס פארען אפשר צוואנציג סוחרים אין עס גייען אזאך בריקעס מיט סחורה וויא ער גייט ציא צוא דיא סוחרים האט ער דער זעהן אלע האמבערגער סוחרים אין זיין שוועער זיצט אויך מיט זייא. דער שוועער האט אים ניט דער קאנט וויל ער איז געגאנגען נאקעט אין בארוויס אזו וויא איין ארומאן וואס גייט אום אין דיא הייזער ר״ל ער האט אבער יא דער קאנט זיין שוועער ער שטייט אין ווארט ביז דיא וועלין אראפ קריכען פון דעם וואגען ער מיט א קיק דאס חייביל וואס איז גיוועזן בא דיא רובער קריכט אויך אראפ פון דעם וואגען:

דאס ווייביל האט אים באלד דער קאנט אין ער זיא אויך. האבען זייא זיך ביידע זייער גיפרייט. דאס ווייביל דער ציילט פאר זיין שוועער אז דער יונגער מאן איז גיוועזן בא איר אין שטיב:

הכלל ער גייט ציא באלד צום שוועער אין גיט אים אפ שלום אין זאגט אים וואס מאכט איר מיין ליבער שוועער אין וואס מאכט מיין שוויגער צירל אין וואס מאכט מיין ווייב מיט דיא קינדערליך אין האט אן געהייבען זייער שטארק צוא וויינען וויא דער שוועער האט דאס דער הערט אין האט א קיק גיטאן אויף זיין הוזך האט ער אויך זייער שטארק אן געהייבען צוא וויינען. הכלל זייא זאגען אריין גיגאנגען אין א סטאנציע אין ער האט דער ציילט פאר זיין שוועער אין גאנצען דיא געשיכטע וויא אזו עס האט זיך גיפאסירט מיט אים: מען האט באלד אים גיבראכט

שינע מלבושים ער זאל אן טאן אין איז שוין גישטאנען
מיט דעם שווער אוף אסטאנציע איין ערך פון א טאג
אכט דער נאך זאנען זיא געפארען אהיים מיט גרוס
שמחה ! ער פרעגט דעם שווער וואס איז דיא
מעשה וואס זיא האבען פאר שפעטיגט דעם יאריד
דער ציילט אים דער שווער אז זיא זאנען געפארען
אוף דעם יאריד האבען זיא געוויסט אז אין דעם
וואלד איז דא גזלנים על כן זאנען מיר געפארען
צוואנציג סוחרים אין איינעם אין דער בעל עגלה
מיט דיא סחורות זאנען געווען איין ערך פון פערציג
פארשיין און וויא מיר זאנען געקימען ניט וויט פון
דעם וואלד איז געווארען זייער חמארנע אין פינצטער
מען האט ניט גיזעהען דיא וועג האבען מיר אלע
אראפ געבלאנזעט אין דעם וואלד אריין זאנען מיר
אום געגאנגען אגאנצען טאג אין וואלד אין מיר האבען
ניט געפינען קיין שום שטעשקע נאר וויא עס איז
נאכט געווארען האבען מיר דער זעהען עס לאכט זיך
אין איין קרעטשמע זאנען מיר אלע אריין געגאנגען
אין דער קרעטשמע איז קיינער ניט געווען נאר דאס
ווייבעל אזוי האבען מיר זיא געפרעגט ווער עס וואנט
אין דער קרעטשמע אין מיר האבען זיא גיבעטין זיא
זאל אונז ווייזען א וועג מיר זאלען קאנען ארוס פון
דעם וואלד אזוי האט זיא געביך זייער אן געהייבען
צוא וויינען אין האט אונז דער ציילט ווער זיא איז
אין וויא אזוי זיא קומט אין קרעטשמע אריין אזוי האבען
מיר אוף איר גרוס רחמנות געהאט אין מיר האבען
געווארט ביז בא נאכט וויא עס איז געקומען צווועלף

ביא נאכט זאנען געקימען איין ערך פון צעהין גזלנים מיר זאנען דאך אבער גיוועזן זעכציג פארשיין אזוי האבען מיר זיך גענומען שלאגען מיט דיא גזלנים ביז מיר האבען זייא אלע געשלאגען צום טוט דער נאך האבען מיר ארום גענומען בא זייא זייער פיל גאלד און זילבער און מיר האבען גענימען דאס ווייבעל אויך און דיא קרעטשמע האבען מיר אן געצינדען און זיא איז פאר ברענט געווארען מיט דיא גזלנים עס איז ניט געבליבען קיין שריד ופליט פון זייא :

אצונד האבען מיר דעם ווייביל אפ גיגעבין דאס גאלד און זילבער און מיר האבען זיא געשיקט צוא איר פאטער און מיטער אזוי האט אים דער שווער דער צייל אז איבער דעם האבען זייא פאר שפעטיגט דעם יאריד :

דער נאך האט דער סוחר באלד געהייסען שפאנען דיא פערד און האט זיך אהיים גיזעצט מיטען אידים אין דער קאריטע און זאנען געפארין קיין האמבורג זייער פריילעך :

ווייא זייא זאנען געקומען ניט ווייט פון האמבורג האט דער סוחר געשיקט א ידיעה אז ער פארט מיט זיין איידעם אזוי איז דיא שווינער צירול מיט דער טאכטער ארום געפארין קעגין זייא אין דיא שטאט ליים זאנען אויך געפארען אקעגין זייא און מען האט זייא אהיין גענימען קיין האמבורג מיט גרוס געזאנג און אז זייא זאנען שוין געקימען אהיים האט מען אלע טאג געמאכט סעודות אויף ארומע לייט און אויך סעודות פאר אנדערע מענטשין הכלל דער סוחר מיטען ווייב האבען זיך זייער געפרייט מיטען אידים און דער איידים

ואס זייא דער ציילט דיא גאנצע מעשה וויא אזוי עס האט זיך געפאסירט מיט אים אין האט זייא דער ציילט אז ער האט נאך א מאל גישווארען פאר זיין פאטער אז ער זאל זיצין אין לערנען אזוי האט מען אים באלד אפ גיגעבין א באזונדער חדר אין ער איז גיזעסין אין האט גילערינט תורה יום ולילה אין דער שווער מיט דער שוויגער האבען געהאט זייער פיל נחת פין דעם איידים אין זייא האבען פון אים גיזעהין בנים ובני בנים עוסקים בתורה השי"ת זאל אונז אויך העלפין מיר זאלין אויך זוכה זיין צוא זעהין בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות לשמה אין דער גואל צדק זאל קומען במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

אציינד מיין ליבער פריינד זע זאלסט זיך אפ היטען פון צוא שווערין ובפרט חלילה וחלילה צוא געבין א תקיעת כף השי"ת יצילנו מזה אמן:

אַיין ליד פון דעם ווינער דאָקטאָר
ווי אַזוי ער איז געקומען צו ריק קיין פוילען :

1

לאָמיר וויינען . און לאָמיר קלאָגן .
לאָמיר בעטן דעם לעבעדיגן גאָט .
לאָמיר שרייען און תהלים זאָגן .
אויף דער צרה וואָס אונז געטראָפן האָט .
עס זאָל אונזערע עלטערן ניט זיין צו קיין שמחה .
זאָלן זיך וועלן פאַר אונז מיט האָט זיך קיינער ניט געריכט .
מען האָט אונז פאַר פלעקט אונזער גאָלדענע משפחה .
אונזער שיינעם יחוס האָט מען אונז פאַר שמירט .
אונזער משפחה איז געווען ווי זילבער ריין .
קיין אַפיקורסים האָט מען אין איר ניט געפינען .
חאַפּט זיך אַרויס אַ דאָקטער איינער אונזער שוועסטער זין .
עס איז אין דעם ניט שולדיג קיינער , נאָר דאָס וויסטע [illegible]

2

ער איז געווען אַיין זיסען קינד .
אַפילו קיין צורת מטבע האָט ער ניט געקענט .
אין וועלט זאַכן איז ער געווען בלינד .
ער האָט נאָר געוואוסט דאָס בית המדרש מיט דיא פיר [illegible]
ווי די טומאה מיט דעם טרייף פסול קען פאַר פירען .
[illegible]רעשע קינדער וויינט מיט אונז און קלאָגט .
ער גייט שוין מיט אַפּריצע אין דער גאַס שפּאַצירן .
ער איז נאָר משוגע שיינס געזאָגט .

גייט ער אוף דער גאס פייט מען אים נאך מיט די פינגער .
אט דאס איז דער דאקטער דער שוועסטערס זון דר יונגער .
עס איז איין אום גליק נאר איין ריינר .
מיט אונזר שוועסטערס זין .
עס איז אין דעם ניט שולדיג קיינר נאר דאס וויכטע ווין .

3

איר זאלט אן קוקן זיין טרייפענע צורה .
ווי א אמענטש ווערט פר פירט .
איר זאלט באטראכטען פון אים א גבורה :
מיט ניגריי זלטי קנטלעם , אונ מיט מאסט בעשמירט .
מיט דעם הויכען הוט . אונ מיט דעם קערצען רעקיל .
ווייא איז צוא אונז וואס מיר האבן דאס דער לעבט .
ער גייט שוין דאכט זיך ארן אלאבצידעקעל .
ווער האט דאס אוף אונזר שוועסטערס זין געגרייבט .
מיט שיך אוף דיא שטיוועל . אין מיט גלעזער אויף די אויגען .
אין מיט גרוס גדלות דעם האלז אוים געצויגן .
עס איז איין אום גליק נאר איין ריינר .
מיט אונזר שוועסטער זין .
עס איז אין דעם ניט שולדיג קיינר .
נאר דאס וויכטע ווין .

4

ווער האט דאס נעזאגט אונ ווער האט דאס גגלויבט אויף אונזער משפחה די פרומי .
אין דייטש ווארט ווער האט גירעט אין ווער האט גוויסט פון דער וויסטער טומאה .

אז מען האט בדארפט איין אדרעס ואויף שרייבן
ווכן איין

מיר האבן גמיינט אונזר משפחה וועט בלייבן
וועד קען היילן אונזר כבה מיט אונזר וו...
אפער טופצען לשונות בילט שון דר ד...
א שלאק זאל אים טרעפן אין זייני ב...
עס איז אין דעם ניט שולדיג קיינער

ה

שווייגט ניט יזרן , אונ טראכט א פש...
אין שרייט צו גאט יעדער בעזונדר
פארט , צום רעבין ער זאל טאן תפלה .
וועט איר קיין כורא ניט האבן פר אייערי
איך וויל ניט עפנין מיין מויל צו בעטין בעזו...
איר ווייסט ניט וואס פר איין פייער אין ע...
ער איז ביז טופצען יאר אזוי פרום גוועזן ווי אייערי קינ...
אפילו קיין חשבון האט ער קיין מאל ניט גקענט .
היינט האט זיך אין אים איין קליפה אהן גיטשעפעט .
א רוח אדער אדיביק האט זיך אין אים אהן גקלעפיט .
האפט זיך ארוס אדאקטער איינר , אונזר שוועכטערס זון .
עס איז אין דעם ניט שולדיג קיינר . נאר דאס וויסטי זין

ו

רבנים שוחטים , דיינים האט דר טאטי אין דר משפחה גיהאט .
שמשים מלמדים קבצנים , איז געוועזן אין דער מאמעס צד .
טיליבליך מיט שמייסליך , אין קאפטינים מיט עקלעך .
האטקליך מיט שטריימלעך . אין פאנטאפלעך מיט זעקלעך —
אויף דיא פיס .

פּייסעלך און פּיש שייני בעקעלאך.

ים קטנים איז גאר קיין שמים.

ען איין העמד גיגאנגען.

פון דעם טיש דר לאנגען.

ר, אונזער שוועסטערס זין.

ער גאר דאס וויסטי זין.

אבות.

ת,

ן געלט:

אבער ער זאל וועלן פר ריכט.

בר קערן.

ער האט אין איר גשטידירט.

משפחה געווען שיין.

וואלטן מיר גקומען ריין.

דאס איך ארוס אדאקטער איינר, אונזער שוועסטערס זין

איז אין דעם גים שולדיג קיינר נאר דאס וויסטי זין

סוף

ВИЛЬНА,
Типографія Б. Ціонсона, Трокская д. 13,
1913,